

БІБЛІОТЕКА ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗНАНЬ ПРО ЄВРОПУ: ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Оксана МАТВІЙЧУК, Ярослава НІКОЛАЄНКО

Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства. Серед важливих передумов підтримки громадянами України євроінтеграції, важливу роль відіграє їхня поінформованість про ЄС, його цінності. Сьогодні в Україні діє 27 інформаційних центрів ЄС при закладах вищої освіти, національних бібліотеках та дослідницьких центрах України. Основна мета їх діяльності – поширення інформації про Європейський Союз та його політику, надання допомоги університетам та дослідницьким центрам в навчанні студентів та проведенні дослідницької роботи з питань європейської інтеграції, а також сприяння участі студентів у дебатах з європейських питань. Проте з кожним роком потреба в інформації про ЄС стає цікавою та затребуваною для більшої кількості громадян України, така невелика кількість інформаційних центрів не може зреалізувати це завдання. Тому виникла об'єктивна потреба у створенні Центрів європейської інформації (ЦЕІ) у місцях з високим рівнем доступу для відвідувачів. Ними стали бібліотеки, які здавна були культурно-освітніми закладами і постійно збирають та поширюють у суспільстві інформацію, мають достатньо обладнані місця для проведення різноманітних заходів.

Євроінтеграційний рух України викликав до життя численні об'єднання, громадські організації, рухи, мережі, коаліції, дослідницькі центри та групи, які на національному та регіональному рівнях задіяні в інформуванні громадян про ЄС та різні аспекти євроінтеграції. З метою сприяння формуванню кожним громадянином власних висновків щодо співпраці України з ЄС, з 2006 по 2008 рік за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» були створені Центри європейської інформації (ЦЕІ), які визначили свою місію у формуванні в Україні суспільства, яке ґрунтується на європейських цінностях. Серед інституцій, які активно долучилися до реалізації місії

Центрів європейської інформації, стали обласні універсальні бібліотеки, громадські організації. На початок 2020-го року мережа ЦЄІУ об'єднає 18 регіональних ЦЄІ в містах Вінниця, Дніпропетровськ (нині – Дніпро), Івано-Франківськ, Кіровоград (нині – Кропивницький), Кременчук, Луганськ, Луцьк, Львів, Миколаїв, Рівне, Суми, Тернопіль, Харків, Херсон, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Чернігів та в АР Крим (поза зоною окупації) [2]. Центри надавали і надають доступ усім зацікавленим особам (студентам, викладачам, журналістам, підприємцям та ін.) до інформаційних ресурсів та електронних баз даних матеріалів щодо функціонування інституцій Європейського Союзу та інших європейських організацій, економіки, політики, освітніх та культурних процесів у країнах Європи, можливостей навчання, участі в наукових, молодіжних та інших програмах ЄС, політики європейської інтеграції України, європейських цінностей та багатьох інших питань. У центрах працюють консультанти, які допомагають відвідувачам у пошуку інформації. Мережа ЦЄІ співпрацює з громадськими організаціями, державними органами та організаціями і в Україні, і за її межами, які інформують про Європейський Союз, його проекти та програми, інформаційні ресурси та можливості для співпраці.

На базі ЦЄІ проводяться просвітницько-інформаційні заходи, спрямовані на популяризацію знань про європейську інтеграцію України: прес-конференції, «круглі столи», лекції, семінари, тренінги, дискусії, пізнавально-розважальні заходи для молоді, тематичні виставки, святкування Дня Європи, Дня європейських мов, Тижня Толерантності тощо. Всі центри та пункти європейської інформації оснащені електронними читанками (*pocketbook*) та флешнакопичувачами із завантаженими ресурсами європейської тематики, а також інформаційними дошками та забезпечені літературою, прапорцями ЄС і України, сувенірно-рекламною продукцією. Їх послуги є безкоштовними, вони відкриті для усіх зацікавлених. Детальніше інформацію представлено на сайті Мережа центрів європейської інформації (<http://ukrcei.org/about>).

За реалізацію розширення мережі центрів європейської інформації (ЦЄІ), створених на базі більшості обласних універсальних наукових бібліотек, відкриття їх в містах і районах по всій Україні, інформаційно-методичне забезпечення бібліотекарів щодо їх діяльності та активізацію роботи бібліотек з популяризації європейських цінностей, взялася ВГО «Українська бібліотечна асоціація», яка стала переможцем програми Європейського Союзу «Еразмус+ (Жан Моне)» та з вересня 2015 року роз-

почала реалізацію проекту «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках».

Проект тривав три роки і реалізував три компоненти:

- I. Інформаційно-методичний компонент: вивчення та узагальнення досвіду роботи ЦЄІ, підготовка методичних матеріалів для бібліотекарів з питань створення пунктів ЄІ та поширення європейської інформації, проведення конференції, семінарів і тренінгів.
- II. Компонент побудови мережі: розширення мережі ЦЄІ та пунктів ЄІ задля поширення інформації про ЄС не тільки в обласних центрах, а й в місцевих громадах.
- III. Компонент активної дії: популяризація Європейських цінностей та ідей Євроінтеграції серед місцевих громад, проведення «Днів Європи», відеоконференцій, шкіл євроінтеграції, квестів для молоді, інтерактивних вуличних акцій «Європейський квартал».

За роки реалізації проекту створено 140 пунктів, куточків, що діють у бібліотеках різних систем і відомств по всій території України. Це: Національна бібліотека України для дітей, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Державна бібліотека України для юнацтва, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, районні бібліотеки для дітей та юнацтва; центральні районні бібліотеки, районні бібліотеки для дорослих, центральні міські публічні бібліотеки, бібліотеки університетів. Партнерами проекту стали Мережа пунктів європейської інформації, представництво Європейського Союзу в Україні. За період з 2015 по 2018 рік відбулося навчання 122 бібліотекарів у Головному тренінговому центрі для бібліотекарів. Фахівцями О. Башун, В. Пашковою, І. Шевченко, Я. Сошинською розроблено два навчально-методичні посібники Центри європейської інформації в бібліотеках: технологія створення та механізми популяризації інформації про ЄС та євроінтеграцію України (2016); Бібліотеки в системі забезпечення євроінтеграційних процесів України (2016) у яких розкрито роль бібліотек у системі забезпечення євроінтеграційних процесів України, подано алгоритм дій щодо створення та механізми популяризації інформації про ЄС та євроінтеграцію України, репертуар і контент інформаційних ресурсів, що будуть корисними в практичній роботі [1; 3].

Інформування учасників проекту та громадськості відбувалося завдяки сайту «Все про Європу у бібліотеках Громадський європейський май-

данчик» на якому представлено рубрики: європейські інституції; освіта за кордоном; робота за кордоном; європейські програми та гранти; туристичний довідник; посольства країн ЄС; Україна та ЄС; періодичні видання в електронному вигляді та книги про представництво ЄС. В окремому розділі на сайті подано інструкцію «Як відкрити Пункт у бібліотеці», зазначено, переваги такої діяльності для бібліотек, зокрема систематичне отримання е-поштою інформаційного бюлетеня з інформацією про проєкт; поповнення фондів бібліотеки друкованими виданнями та матеріалами про ЄС, що видаються за проєктом; урізноманітнення послуг бібліотеки, надання спеціальних консультацій користувачам тощо; можливість брати участь у заходах Української бібліотечної асоціації за проєктом та отримувати спеціальні рекламно-інформаційні та промо-матеріали, підготовлені й видані за проєктом; можливість на сайті проєкту: <http://eulib.ula.org.ua/> та на сторінках у соціальних мережах знайомитися з новою інформацією та обговорювати свою діяльність, обмінюватися досвідом зі своїми колегами; можливість сприяти популяризації європейських цінностей та ідей євроінтеграції серед місцевих громад. У рубриці «Ярмарок ідей» представлено анотований досвід бібліотек учасниць, який складається з різноманітних заходів, консультацій, конференцій, відеоконференцій, шкіл євроінтеграції, семінарів, тренінгів, молодіжних квестів, інтерактивних вуличних акцій, реалізації мініпроєктів, інформаційної підтримки громадських ініціатив. Наприклад: у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого підготовлено тематичну виставку «Подорожуємо країнами Європейського Союзу»; в Марганецькій центральній міській бібліотеці імені М. Островського проведено виставку-подорож «Подорожуймо Європою», Рівненська обласна бібліотека для молоді провела вікторину «Мандрівка Європою». Публічна бібліотека імені Володимира Малика (Полтавська область) підготувала низку заходів, адресованих дорослим та дітям. Працівники сільських бібліотек-філій стали учасниками квесту «Вітер мандрів кличе до Європи». Команди «Євросоюз» та «Євроінтеграція» змагалися у знаннях про Європу на таку тематику: література, архітектура, кулінарія, національні костюми, європейські столиці та асоціативний ряд. Краматорська міська публічна бібліотека провела бібліотечні уроки «Словники мов Європейського союзу», «Європейський барометр здоров'я», літературно-патріотичну годину «Маленьким українцям про Європу», тренінг «Порядок звернення до Європейського суду з прав людини», свято Європи у бібліотеці «Я реформуюсь європейцем». Бібліотекарі Хмельницької центральної районної

бібліотеки провели «Тиждень європейської інформації». Протягом тижня у бібліотеці діяла книжково-ілюстративна виставка «В Європу з Україною в серці». Для учнів місцевих шкіл підготовлено виставку-ательє «Історична мода Європи». Читачі мали змогу побачити одяг різних країн Європи у різні століття; інтернет-мандрівку «Європа на твоїй долоні». Діти подорожували країнами Європи та в ігровій формі дізнавалися про цікавинки незвіданих країн. Для дорослих користувачів відбулася інформаційна година «Стати Європою щоб стати Україною». З 2018-го року в межах корпоративного проекту «Віртуальна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України», започаткованого Національною бібліотекою України для дітей, відкрито тематичний розділ «Євродовідка», що забезпечує довідково-бібліографічне обслуговування бібліотекарів ЦЄІУ та ПЄІ, а також усіх, хто звертається до Служби віртуальної довідки з питань щодо інформації про ЄС та євроінтеграцію України.

Діяльність осередків ЦЄІУ широко представлено в соціальних мережах та інтернеті: сторінка проекту у фейсбуці (www.facebook.com/about.eu.in.library), твіттері (<https://twitter.com/euinlibrar>); канал на тубі (https://www.youtube.com/user/ukrbiblhttps://www.youtube.com/watch?v=clz7_Aur6Nk); Громадський європейський майданчик «Все про Європу в бібліотеках» (<http://eulib.ula.org.ua>); УБА (<https://ula.org.ua/255-programi-proekti>); інтернет-портал ГО «Мережа ЦЄІ» (<http://ukrcei.org>).

За період діяльності проекту презентовано віртуальний бібліографічний покажчик «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся у пунктах європейської інформації в бібліотеках» [3]. Про реалізацію цього проекту О. В. Білик написав статтю «Центри і пункти європейської інформації в бібліотеках» в українській бібліотечній енциклопедії [2].

Аналізуючи досвід бібліотек, які взяли участь у проекті, варто зазначити, що під час його реалізації, для користувачів створено інформаційні куточки «ЄС на книжковій полиці», розроблено і проведено інформаційно-культурні, навчальні, просвітницькі заходи, інтеркультурні панорамно-вітражні виставки, зокрема й електронні, поступово формується книжковий фонд європейської тематики; користувачам запропоновано послуги доступу до мережі Інтернет для пошуку тематичної інформації стосовно ЄС. Проте у кожній бібліотеці, учасниці проекту є свої відвідувачі (діти, учні, студентська молодь, дорослі, науковці інші), відповідно і тематика заходів, які проводилися була спрямована на власну цільову аудиторію, деякі заходи повторювалися. Доволі мало на зустрічі з користувачами бібліоте-

ки запрошували європейських спікерів, представників урядового офісу з європейської євроатлантичної інтеграції, інших громадських організацій, які просувають ідеї євроінтеграції в Україні. Сьогодні в умовах активного впровадження дистанційної освіти такі зустрічі можуть бути важливим джерелом інформування про Європейський Союз. Вважаємо, що бібліотекам, які мають такі пункти варто об'єднуватися та ділитися власними напрацюваннями та ідеями у форматі конференцій, семінарів, тренінгів, майстер-класів, що буде корисним і самим бібліотекарям, і користувачам, зокрема і в мережі Інтернет. Серед проблем, варто зазначити, брак належного фінансування на придбання літератури та наочного обладнання, зокрема не повною мірою вистачає настільних ігор, навчальних карт, листівок, наліпок, інформаційних буклетів про ЄС. Зрозуміло, що проєкт не охопив всю бібліотечну мережу України, яка наразі нараховує близько 40 тисяч бібліотек різного відомчого підпорядкування: мережа публічних, освітянських, медичних, науково-технічних, сільськогосподарських бібліотек, бібліотечно-інформаційну мережу Національної академії наук України, мережу бібліотек для сліпих, мережу бібліотек закладів вищої освіти.

На базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського) в 2017 році також відкрито пункт європейської інформації [2]. Варто зазначити, що бібліотека реалізує науково-методичне забезпечення мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, яка нараховує 18 066 бібліотек, з них близько 15 000 бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів. ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського проводить наукові дослідження з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, педагогічного джерелознавства й біографістики, історії вітчизняної освіти; проводить науково-інформаційне забезпечення інноваційного розвитку національної освіти; упроваджує досягнення науки, кращого досвіду в практику роботи закладів освіти та їх структурних підрозділів – бібліотек; реалізує науково-методичне забезпечення мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, а також сприяє підвищенню професійного, духовного й культурного рівня педагогічних і науково-педагогічних, наукових працівників, здобувачів освіти та інших категорій користувачів.

За період діяльності євроінформаційного пункту в бібліотеці проводилися семінари, конференції, «круглі столи», дискусії та обговорення за участі науковців, представників місцевих органів влади, освітніх експертів,

аналітиків, громадських активістів, представників різних соціальних груп. Значну увагу приділено співробітництву з інформаційними центрами та експертами країн ЄС, з посольствами, міжнародними фондами, інформаційними та культурними центрами й представництвами країн Європи в Україні, дослідницькими центрами, які на національному та регіональному рівнях задіяні в інформуванні громадян про ЄС та різні аспекти євроінтеграції, зокрема з Українською асоціацією Європейських студій та Українською мережею європейських клубів. Бібліотека активізувала свою роботу зі створення та збереження колекцій літератури та інших електронних матеріалів з питань європейської інтеграції; забезпеченні відкритого доступу та наданні у користування читачам; проведенні довідково-бібліографічного обслуговування, інформуванні та консультуванні своїх користувачів, а це науковці, викладачі, педагоги, працівники освітянських бібліотек. Крім форм і методів роботи, які використовували інші бібліотеки у ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, приділяли значну увагу забезпеченню інформаційних запитів користувачів, а це методи викладання відповідно до європейських освітніх стандартів, зразки уроків з різних предметів, підручники та посібники з різних європейських країн, створення та реалізація шкільних проєктів про Європу, наукові і творчі конкурси та олімпіади з питань європейської інтеграції серед учнів загальноосвітніх шкіл і студентів закладів вищої освіти, освітні цілі, багато у кого потреби в інформації були пов'язані з роботою, зокрема наукові стажування, обміни досвідом, інформаційні довідки про провідні університети Європи, студентські наукові конференції та форуми з питань європейської інтеграції. Користувачам бібліотеки запропоновано віртуальні подорожі та екскурсії містами і музеями Європи, знайомство з історичними і культурними пам'ятками, спостереження за життям, побутом, умовами навчання, лікування, вирішенням екологічних проблем, іншими питаннями життя у спільному європейському домі. Підготовлено книжкову виставку «Освіта в Європі», на якій експонувалися видання мовами народів Європи: навчальна та наукова література, енциклопедичні, довідкові видання, художня література. На День Європи в Україні, в який традиційно відзначають день спільних цінностей, спільної історії всіх націй континенту представлено книжкову виставку «Зарубіжні періодичні видання у фонді ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського». Відвідувачам сподобалася віртуальна екскурсія «Подорожуємо бібліотеками світу», популярністю користувалися вебліографія сайтів європейської інформації та інформації про

євроінтеграцію України, інформаційний список основних установ ЄС та їхні веб-адреси; користувачам здійснено розсилку вебсайтів українських установ, інститутів (рад, товариств, громадських організацій), які здійснюють активну євроінтеграційну роботу на національному та регіональному рівнях, підготовлено мультимедійну презентацію «Раритетні видання німецькою мовою з фонду ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського». Науковими співробітниками бібліотеки були проведені бібліографічні огляди для науковців Інституту педагогіки НАПН, студентів Київського університету імені Бориса Грінченка, Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова, Інституту післядипломної освіти м. Києва, шкільних бібліотекарів загальноосвітніх навчальних закладів Вінницької області на теми: «Про проєкт Британської Ради в Україні «Бібліотека Тисячоліття»; «Програма ЄС Еразмус+: можливості для навчання студентів за кордоном», «Про роль проєктних офісів у процесі євроінтеграції українських навчальних закладів», «Освіта в країнах ЄС: початкова освіта у Франції».

21 травня 2019 року до Дня Європи у бібліотеці відбулася зустріч з Оксаною Голошко-Гавришевою, Президентом Української Асоціації Європейських Студій, кандидатом юридичних наук, доцентом кафедри європейського права ЛНУ імені Івана Франка, доцентом кафедри міжнародного та європейського права НаУКМА на тему «Освітні й наукові програми Європейського Союзу в Україні». Під час заходу розглядалися важливі питання, відбулася дискусія та обговорення щодо співпраці України і ЄС в освітній і науковій сферах (*European Education Area, European Research Area*); програми ЄС в Україні: що, де, коли і як?; досвіду реалізації проєктів в Україні, зокрема Програми Еразмус+, напрям Жана Моне; переваг проєктів напряму Жана Моне.

На Відкритті Українсько-німецького року мов 2017–2018 роках у локації «Літературний Сад», розташовано стенд бібліотеки з художніми фотографіями та сканкопіями раритетних і рідкісних видань німецькою мовою психологічного, педагогічного та культурно-історичного напрямку XVII – початку XX ст.ст. з фонду бібліотеки та проведено вікторину «Німеччина: відкриваємо світ».

Проміжні результати діяльності пункту європейської інформації у ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського висвітлювалися на міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Забезпечення якості вищої освіти у країнах Європейського Союзу (за підсумками реалізації Модуля «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Євро-

пейського Союзу» програми «Еразмус+: Жана Моне»)» (15 квітня 2020 р.); Конгресі Української асоціації європейських студій (28 жовтня 2021 р.).

Серед незреалізованих завдань поширення діяльності пункту європейської інформації «Все про Європу» на свою численну мережу, і зокрема шкільні бібліотеки, які часто потерпають від недостачі інформації про ЄС для своїх учнів, постійне оновлення матеріалами рубрики «Пункт європейської інформації» на сайті бібліотеки, використання потенціалу відкритих освітніх ресурсів про ЄС, пошук креативних форм проведення заходів.

Україна налаштована підтримувати й культивувати культурні пріоритети Європейської співдружності. Подальший рух до євроінтеграції потребує розвитку мережі центрів європейської інформації по всій країні, їхньої доступності для громадян. Інформування українців про Європейський вектор розвитку країни, євроінтеграційні процеси, європейські цінності, інституції та представництва покликані бібліотеки різних типів і видів, завдяки відкритим на їх базі пунктам європейської інформації «Все про Європу». Це стало можливим завдяки роботі Української бібліотечної асоціації, її перемозі у програмі Європейського Союзу «Еразмус+ (Жана Моне)». Понад 140 бібліотек стали учасниками проекту «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» та запропонували своїм користувачам інформаційну підтримку, зокрема мережі шкільних евроклубів, проведенні шкільних заходів, реалізації освітніх програм і проєктів для школярів, різноманітну палітру пізнання «європейського стилю життя», національних традицій та свят європейців через віртуальні мандрівки Європою, проведення пресконференцій, презентацій книжок та оглядів новинок про ЄС. Проте питання більшого охоплення громадян інформуванням про ЄС є і досі невирішеним, невелика кількість пунктів, які зосереджені зазвичай у містах та районах, і майже не відкриті в сільських бібліотеках, неспроможні охопити усіх жителів України. Широкому загалу місцевих громад і досі є актуальним отримання достовірної інформації про ЄС щодо його політичного, економічного устрою та культурного розмаїття. Важливо збільшити кількість таких пунктів, щоб якомога більше громадян України були інформовані про європейські цінності та стандарти, робили усвідомлений проєвропейський вибір розвитку нашої держави. Бібліотекам важливо оновлювати та осучаснювати форми подачі інформації, враховуючи контингент користувачів, більш тісно співпрацювати з освітніми установами, громадськими організаціями, органами державної влади, ЗМІ. Враховуючи виклики пандемії СО-

VID-19 потрібно використовувати можливості онлайн-спілкування з європейськими та українськими організаціями, проводити онлайн-візити до бібліотек Європи. Бібліотекарям, які працюють у цих пунктах, варто долучатися до європейських проєктів, подаватися на отримання грантів.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського і надалі планує проводити для своїх користувачів у пункті європейської інформації консультативно-роз'яснювальний супровід про ЄС, його історію та сучасність. Зусилля працівників бібліотеки мають бути спрямовані на організацію якісного інформування користувачів, тому передбачено вивчення їхніх інформаційних потреб і відповідно до цих запитів планування діяльності. У подальшій роботі пункту європейської інформації «Все про Європу» організація зустрічей для науковців та освітян України з різними інституціями, зокрема з ВГО «Українська асоціація європейських студій» щодо суспільного діалогу про зближення України з Євросоюзом у сфері освіти.

Список використаних джерел

1. Башун, О., Пашкова, В., Шевченко, І., Сошинська, Я. (2016). Центри європейської інформації в бібліотеках: технологія створення та механізми популяризації інформації про ЄС та євроінтеграцію України. К. : УБА.
2. Білик, О. Центри і пункти європейської інформації в бібліотеках // Українська бібліотечна енциклопедія. URL : <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B8%20%D1%96%20%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%85>
3. Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся у пунктах європейської інформації в бібліотеках / укладач О. М. Лісіченко. 2016. 12 с.
4. Пашкова, В., Шевченко, І. (2016). Бібліотеки в системі забезпечення євроінтеграційних процесів України. К. : НАКККіМ.